

„Básně na Instagramu můžou někomu otevřít cestu k poezii,“ říká básník a překladatel Tomáš Míka

27.02.2019

Na dolním Žižkově zakotvil básník, prozaik a překladatel Tomáš Míka, jehož poezie je plná krátkých poetických hlášek a elegantního splnutí rýmů a rytů.

Svou básní My Češi - rychlého obrazového sledu obrázků z českých dějin - si vysloužil pozornost i za hranicemi, kde byla dokonce přeložena do srbštiny pod názvem Mi Srbi. O překladatelství, instagramovém básníkovi nebo hudebnosti verše jsme si povídali přímo pod dohledem Jana Žižky z Trocnova.

O Žižkově se říká, že je to čtvrt básníků a avantgardy. Inspiruje vás něčím?

Asi jen do určité míry. Chodím kolem Neprašovy jezdecké sochy Jaroslava Haška, která mě i po letech hodně baví. Pak i kolem Seifertova rodného domu, jež jsem zakomponoval i do jedné své básničky. Nachází se tam bar Boulder v síti s horolezeckou stěnou, což mně přijde docela zábavné při pomyšlení, že rodný dům našeho jediného nobelisty za literaturu je využíván k bohulibým účelům popíjení a lezení po zdi. Moc fajn je i ten Seifertův památník u zastávky Lipanská.

Jste překladatel a básník... Existuje mezi těmito profesemi jasné propojení?

Určitě mezi překladatelstvím a psaním tu spojení jsou. Obojí se týká práce se slovem. Osobně je pro mě důležité psaní, překládání je ale můj zdroj příjmů. A tím nemyslím překlad krásné literatury, ale technických nebo právnických dokumentů. Literární překlady nedělám už tak často, ale něco z toho, co jsem přeložil, jsou poměrně významná díla. Byl jsem první, kdo přeložil v úplnosti Poutníkovu cestu od Johna Bunyana, jeden z pilířů anglické literatury z roku 1678. Důležitou knihou je i poslední anglicky psaný

román Samuela Becketta, který v češtině vyšel pod názvem Tso. Také mě občas požádají kolegové, kteří překládají nějakou prózu, abych jim přeložil básničku, která se v překládaném románu či povídce objeví.

S jakými problémy se při překladu potýkáte?

Nejtěžší je to s poezií, zejména poezií vázanou. Má rytmus, rozměr verše a rým a vy se to vše musíte snažit zachovat včetně „obsahu“ té básně. Je to někdy dost těžké. Zároveň je to i nezáživnější. A ovšem nejhůř placené. Baví mě to asi stejně jako někoho luštění křížovek. Jak vměstnat do dané formy slova, aby zůstalo, pokud možno co nejvíc z originálu. Ale u zmiňované Beckettovy knihy byla práce také velice komplikovaná, ač se jednalo o prózu... Problémy najdete všude, nejen při překladech literatury. Teď jsem se například mořil s třináctistránkovou marketingovou prezentací plnou nepříliš srozumitelných nabubřelých výkřiků do tmy v marketingovém žargonu a překlad mi trval stejně dlouho, jako padesát stránek nějaké běžné smlouvy. Důležitý je časový odstup. Překládal jsem například anglický text o osmašedesátém roce. Stálo tam, že vojáci brali lidem z ruky na ulici tranzistoráky, aby neposlouchali „podvratné“ rozhlasové stanice. Lidé si z nich pak utahovali – dávali si k uchu brikety a vojáci je lidem zabavovali dál. Díval jsem se na to s odstupem dvou dnů a zjistil jsem, že jsem tam použil v jedné větě v různých podobách třikrát slovo „bavit“. Trochu moc zábavy na jednu větu. I proto jsou strašně důležití dobří redaktoři.

Jak se díváte na fenomén Google překladač?

Je to výborná pomůcka. Používám ho často, obzvlášť v byznys překladech. Lze ho propojit s překladatelským softwarem, CAT Tool (computer-assisted translation), který koupíte prázdný a zaplníte si ho vlastními překlady. Větu, kterou přeložíte jednou, už nemusíte znovu překládat, když se vám v překládaném textu objeví někdy v budoucnosti. Velmi to práci překladatele usnadňuje a zrychluje. A zvyšuje to konzistentnost překladu.

Do jaké míry musí mít básník dávat pozor, aby do překladu nedal něco ze svého já?

Do překladu vždycky dáváte něco svého. Nedá se tomu vyhnout. Musíte mít ale respekt k autorovi a nevnucovat mu svoje myšlenky. Zrovna překládám básnickou sbírku básníka, který píše básničky na Instagramu. Je velice populární, má statisíce sledujících. A minulý rok vystoupil z virtuality a vydal první sbírku knižně. Jeho síla je v jednoduchosti a jisté prvoplánovosti, kterou umocňuje i ta sociální síť. Častokrát jsem v pokušení to v překladu udělat trochu složitější, víc text rozvinout, přidat mu další význam. Ale to by už nebyl on, tak se držím zpátky.

Dnes je skoro nemožné potkat cestujícího v tramvaji, který si čte básnickou sbírku. Je sociální síť východiskem, aby lidé více četli básničky?

Já jsem sice stará konzerva, mám raději tištěné věci. Pro někoho to ale cesta je. Byl jsem se nedávno podívat v Luxoru na autogramiádě toho instagramového básníka, říká si [Atticus](#), a byl jsem překvapen, kolik mladých lidí na něj přišlo. Někteří měli jeho básně dokonce vytetované na pažích. To se asi málokterému básníkovi poštěstí. Někomu zjevně tento model vyhovuje a něco mu to dává.

Svůj přednes básní doplňujete zpravidla hudebním doprovodem. Máte pocit, že hudebnost verše si žádá hudební doprovod?

Hudba se mi jako doprovod k čtení poezie vždycky líbila. Většinou si k svým čtením vybírám muzikanty, co hrají poměrně neortodoxní hudbu. V minulosti jsem měl i takový audiovizuální projekt – své básně jsem nečetl, ale promítal a hudební doprovod byl neoddělitelnou součástí toho celého.

Kde podle vás začíná a končí hranice mezi textařem a básníkem?

Moje zcela subjektivní kritérium je v tom, co unese papír. Možná je to špatně. Původně, ve starém Řecku báseň vznikla vlastně jako mluvené slovo, doprovázené hudbou. Já se ale narodil do situace, kdy básně znamenají hlavně texty vytištěné na papíře, takže poezii u písňových textů poměřuji tím, jak fungují bez hudby, hlasu a úchvatného zjevu a projevu zpěváka. Něco podle mě ob stojí, něco ne. Některé písně Jima Morrisona jsou vlastně básně, Bob Dylan určitě dostal Nobelovu cenu oprávněně, má spoustu skvělých básnických textů. Hodně jsem přemýšlel o Karlu Krylovi, o němž se často u nás vedou v tomhle směru spory. Já ho mám osobně rád a nemám potřebu jeho písně pitvat a oddělovat jejich textovou a hudební složku. Skvělá píseň vždy potěší. Stejně tak skvělá báseň.

Vyrůstal jste v době normalizace a undergroundu. Je underground a tvorba kapel Plastic People nebo DG307 pro vás inspirací?

Obě kapely pro mě byly nesmírně důležité v době dospívání a určitě jsem z nich nějakou inspiraci čerpal. Hlavně tedy ten svobodný duch, který z nich v tehdejší zatuchlosti vyvěral. Zejména Dg 307 a Pavel Zajíček mě tehdy hodně uchvátili. Egon Bondy nebo Ivan Wernisch, básníci, které zhudebňovali Plastici, mě také dost oslovovali. Vliv Bondyho asi nezapřu. V 70. letech jsem jeho sbírky přepisoval pro sebe a kamarády na stroji.

Vaše báseň My Češi zazněla i minulý rok v rozhlasu, když se připomínaly osudové osmičky. Odkud přišel podnět?

Báseň jsem napsal v noci na 21. srpna 2011 na jeden zátaž. Přišla na mě nečekaně chuť trochu se popasovat s tím naším slavným češtvím. Když žijete na Žižkově a každý den z okna zíráte na Žižku na koni, pak jdete nakoupit a procházíte ulicemi nazvanými po husitských herojích, a do toho vám média neustále předkládají nové a nové zvěsti o té naší xenofobii, maloměšťáctví, snaze vytráskat z EU co nejvíc a přispět do ní naopak co nejmíň, tak z vás pak občas vypadne takovýhle text. Což mě vrací k vaší první otázce na inspiraci Žižkovem. Ale je to mix samozřejmě. Snažil jsem se vzpomenout i pozitivních stránek tohoto národa. Časem jsem báseň samozřejmě trochu editoval a doplňoval. Tak se tam dostala například zmínka o *Františku Josefu II.*, který přispěl největší částkou na stavbu Národního divadla. Když jsem se to dozvěděl, přišlo mi to neuvěřitelné. Ve škole do nás vtloukali, že bylo postaveno díky babičkám z venkova, které na jeho stavbu darovaly svoje poslední grošíky... Výborná manipulace historie.

Tomáš Míka (nar. 1959) je básník, prozaik a překladatel. Na kontě má kritiku ceněné sbírky Nucený výsek, Deník rychlého člověka nebo Textové zprávy, vydal též knihu povídek nazvanou Und. Přeložil z angličtiny autory Johna Bunyana (Poutníkova cesta), Samuela Becketta (Tso), Jacka Blacka (Nemáte šanci) a mnoho dalších.

Úryvek z básně „My Češi“

Pravda vítězí!

Protože my Češi jsme koumáci

Protože my Češi jsme srabi

Protože my Češi jsme hrdinové bez bázně a hany

Protože my Češi jsme osudem stíháni

Nás Čecháčky nic nezaskočí

Ukradnem si nos mezi ušima

a ještě z toho máme srandu

My Češi se bojíme odporovat autoritám

My Češi jsme dali světu robota kontaktní čočky

Jana Ámose šikovné škodovky znojemské okurky Milana Kunderu a mnoho dalších vynálezů bez kterých by svět létal dodnes nespátřen v neviditelných stíhačkách rozbíjených Semtexem

Jsme národ Masaryků

Jsme národ Mistra Jana

Jsme národ schovaný v pivních sklepích města Tábor s růžencem okolo zápěstí

My Češi nejsme cikáni Poláci Židi

My Češi jsme Rakušáci mluvící česky

Na ulicích hlavního města máme k dostání ruské bábušky

Máme nejkrásnější jazyk na světě protože jako jediní umíme říkat ???

Pijeme nejvíc piva a vyhnali jsme s pomocí Spojenců kteří nás předtím zradili nejvíc Němců ze Sudet

Mnohé z nich jsme právem znásilnili postříleli a hodili do Labe

Hr na ně!

Jsme národ Palachů

Máme holubičí povahu

Stavíme mohyly jsme hrdí a koluje v nás keltská krev

Každá naše revoluce je sametová

Každou defenestraci přežijeme na hnoji

Text a foto: Martin Hošna